

rium. Ad rationes autem dubitandi factas a principio constat manifeste ex dictis.

ARTICULUS III.

Utrum omnis concausa homicidii voluntarii incurrat irregularitatem proveniente ex homicidio voluntario?

I. Difficultas hujus articuli annexa est præcedentibus, nam postquam in illis egimus de causa principali homicidii, nunc de concausa ejus recto ordine agendum venit. Et a parte negativæ arguitur: Nam concursus concausæ moralis fit solum per influxum intellectus, et voluntatis, utpote per jussionem, consilium, exhortationem, et alia hujusmodi, sed iste concursus non sufficit ad inducendam irregularitatem, quia alias quicumque per intellectum decerneret, et per voluntatem vellet efficaciter occidere hominem, etiam morte non secuta, de facto irregularitatem incurreret, si quidem habuit influxum morale in ordine ad mortem. Hoc autem falsum est, et absurdum; ergo non omnis concausa homicidii, videlicet concausa moralis, incurrit irregularitatem impositam propter homicidium voluntarium.

II. Pro hujus resolutione supponendum est primo, quod illæ concausæ, quæ concurrere possunt ad damnificandum proximum, ita ut ex illarum concursu obligatio oriatur ad restituendum, possunt etiam concurrere ad homicidium perpetrandum, de quibus causis late dicitur supra in materia de restitutione 2-2, quæst. LXII, art. VII. Quæ quidem concausæ explicantur illis versibus jussio, consilium, consensus, palpo, recursus, participans, mutus, non obstans, non manifes-

tans. Et de istis concausis nobis in præsentis disputandum est, qualiter videlicet homicidium voluntarium illis imputetur secundum jus, et consequenter irregularitas.

III. Secundo supponendum est, quod in præfatis concausis enumeratis aliæ sunt, quæ ex natura sua sunt efficaces ad causandum; aliæ vero sunt, quæ secundum se non efficaces, sed aliquando influunt in effectum. Quæ quidem concausæ tunc solum de facto censendæ sunt influere quando probabiliter existimatur, quod verum habeant influxum in effectum, ut advertit D. Thomas in illa quæstione LXII, art. VII. Deinde etiam inter præfatas concausas aliæ sunt causæ influentes positive, ut jussio, consilium, palpo, recursus: aliæ vero non positive, sed quasi negative, et per accidens influunt, sicut sunt illæ tres posteriores enumeratæ, mutus, non obstans, non manifestans. Ac denique etiam ex præfatis causis, aliæ sunt physicæ, et simul morales, ut sunt recursus, participans, et qualitercumque physice coadjuvans: aliæ autem sunt morales, ut jussio, consilium, consensus, palpo.

IV. Tertio supponendum est, quod cum morales causæ solum influant per influxum morale, dupliciter potest quis hujusmodi influxum causare; primo modo directe, videlicet quando quis præcipit alicui, sive præbet consilium, aut exhortationem suadens alios ad hoc, tale præceptum, aut consilium, aut quicumque influxus moralis hujusmodi directe, et per se ordinatur ad homicidium Petri: secundo modo possunt influere moraliter indirecte, verbi gratia, quando causa præcipiens, aut consilians, aut alia moralis profert aliqua verba, quæ quamvis directe, et per se ad homicidium non ordinentur, ex illis ta-

men indirecte colligitur consilium, aut præceptum, sive consensus in homicidium, ut si aliquis pater diceret filio offenso, et injuriato ab aliquo: Tu non es meus filius. Ex quibus verbis filius colligit indirecte, quod pater ei præcipiat, ut vindictamumat de offendente. Et similiter si quis dicat alicui offenso ab alio: Si mihi talis injuria esset illata qualis tibi illata fuit, ego scio quid facerem. Et similiter si quis dubius an offensus sit, vel injuriatus ab alio, quod vulgariter dicitur cargado, et interroget alium, et ille respondeat, quod sic, sciens, et prævidens qui respondit, quod interrogatus id inquit ad se exonerandum per vindictam.

V. Dico igitur primo: Omnis concausa, sive physica, sive moralis, sive directe, sive per accidens influens, quæ sic influit, et concurrat ad homicidium, sicut concurreret ad damnificandum proximum, ita ut obligetur ad restituendum, talis inquam concausa incurrit irregularitatem homicidii, sive voluntarii, sive casualis. In ista conclusione loquimur ita universaliter, et sub distinctione de irregularitate, quæ incurritur propter homicidium, sive illud sit voluntarium, sive casuale, quia in subsequentibus in particulari hoc determinandum erit. Circa quam conclusionem supponenda sunt ea omnia quæ fuse dici solent 2-2, quæst. LXII, art. VII, tam in communi de hujusmodi concausis, quam in particulari circa singulas. Quo supposito probatur conclusio, nam quando quis obligatur ad restituendum propter homicidium, eo est, quia vere influit ad damnificandum proximum, et est vere causa damni illati sive per se, sive per accidens; ergo si sic influit respectu homicidii, vere erit causa illius, sive per se, sive per accidens; ergo incurrit irregularitatem homici-

dii, sive voluntarii, sive casualis.

VI. Dico secundo: Respectu causæ physicæ concurrentis illud dicitur homicidium voluntarium in se, vel in sua causa, quod etiam dicitur, et est voluntarium in se, vel in sua causa respectu causæ principalis physicæ, de qua in dubiis præcedentibus diximus. Probatur conclusio, quoniam quod quis concurrat tamquam concausa, non tollit, nec diminuit simpliciter rationem causæ, vel causalitatis in ordine ad effectum; ergo eodem modo judicandum est de homicidio voluntario in se, vel in causa respectu concausæ physicæ, ac de homicidio voluntario in se, vel in causa respectu causæ principalis physicæ.

VII. Dico tertio: Causa moralis positive, et directe influens in homicidium sic se habet respectu illius, quod homicidium dicitur ei voluntarium in se ipso. Ista conclusio non solum intelligitur de causis moralibus, quæ semper, et regulariter influunt, sed etiam de illis, quæ solum aliquando, et non semper influunt, si tamen vere influant directe. Probatur igitur conclusio, quoniam causa moralis positive, et directe influens in homicidium ex intentione tendit in homicidium, eo quod directus iste influxus, et positivus potissimum dicitur directus, quia ex intentione dirigitur ad illum effectum; ergo talis effectus, videlicet homicidium, est voluntarius in se ipso respectu talis causæ. Confirmatur et explicatur ista ratio, quoniam causa positiva moralis directe influens influxu morali per præceptum, aut consilium, aut alia hujusmodi via ordinat tale præceptum, sive consilium tamquam medium ad homicidium ut ad finem, ex hoc enim talis influxus moralis dicitur directus. Id autem quod est voluntarium tamquam finis, aut medium est voluntarium in se ipso

(ut explicuimus dubiis præcedentibus) ergo homicidium, quod sequitur erit voluntarium in se ipso. Quod autem etiam hoc verificetur in causis moralibus, quæ solum aliquando influunt. Probatur, quia quamvis non semper influant, tamen quando influunt vere sunt causæ talis homicidii; et alias influxus ille est directus ad homicidium tamquam ad finem; ergo homicidium secutum ex tali influxu est voluntarium in se ipso tamquam finis, quamvis sic de facto non sequatur ex illo influxu, nullatenus imputabitur tali causæ morali.

VIII. Dico quarto: Quando quis profert verba, quæ indirecte ex se ipsis ordinantur ad homicidium, et indirecte influunt, si tamen ille ex intentione talia verba dirigat ad homicidium, ut illud sequatur, tale homicidium erit etiam voluntarium in se ipso. Conclusio ista probatur ratione ultima facta pro præcedenti conclusione, nam quamvis verba illa non habeant directe ordinari ad homicidium, nec directe influere in illud, nihilominus si a morali causa principali proferente talia verba dirigantur ad homicidium, tunc illud intenditur ut finis; ergo si revera talia verba habeant influxum in homicidium de facto, tale homicidium erit voluntarium in se ipso.

IX. Dico quinto: Quando quis profert verba, quæ indirecte ex se ipsis ad homicidium ordinantur, si tamen homicidium non intendat, sed solum alium finem, quamvis malum, et sequitur nihilominus homicidium indirecte ex illo influxu morali, tale homicidium censendum est casuale, et non voluntarium secundum juris dispositionem respectu ejus, qui talia verba protulit. Probatur, quia tunc tale homicidium subsecutum non est voluntarium secundum jus in se ipso, nec in sua

causa: ergo est casuale. Probatur antecedens, et quidem quod non in se ipso manifestum est, quia non intenditur ut medium, nec ut finis. Quod autem non in sua causa probatur, quia tunc est voluntarium homicidium in sua causa secundum jus, quando causa est per se volita, et ad illam sequitur per se et necessario homicidium (ut diximus articulo primo) sed in casu hujus conclusionis ad illa verba, quæ indirecte ordinantur ad homicidium non sequitur per se, et necessario talis effectus; ergo homicidium illud non erit voluntarium in causa secundum jus; ergo solum erit casuale in ordine ad irregularitatem inducendam.

X. Difficultas tamen superest explicanda, an aliquando possit dari homicidium voluntarium in causa respectu concausæ moralis? Hactenus enim solum explicuimus, qualiter respectu hujus concausæ moralis homicidium sit voluntarium in se ipso, vel casuale; unde relinquatur explicandum, an possit esse voluntarium in causa. Et ratio dubitandi est a parte negativa, quia si fiat sermo de concausa morali indirecte influente in homicidium, tunc intendit homicidium, vel alium finem: si intendit homicidium, et illud sequatur erit jam voluntarium in se ipso, ut constat ex quarta conclusione: si vero intendit alium finem, tunc homicidium subsecutum ex tali influxu morali indirecto erit casuale, ut diximus in prima conclusione. Unde videtur, quod respectu causæ moralis indirecte influentis nullum possit esse homicidium voluntarium in causa, sed omne illud debet esse, vel voluntarium in se ipso, vel casuale. Si vero fiat sermo de concausa morali directe influenti, videtur etiam non posse esse homicidium voluntarium in causa, quia quamvis moralis

concausa directe influat in homicidium, tamen ex ipso morali influxu qui videtur esse proxima causa moralis, non sequitur necessario, imo nec sequi potest homicidium, nisi interveniat causa physica exequens illud, a qua proinde moralis causa pendet necessario in ordine ad illum effectum. Ut autem homicidium dicatur voluntarium in causa necessum est causam proximam homicidii esse per se volitam in ordine ad alium finem, et insuper necessum est ipsam causam proximam physicam esse per se causam talis homicidii. Quare videtur non posse contingere, ut omnia prædicta interveniant simul. Unde videtur non posse dari homicidium voluntarium in causa respectu concausæ moralis directe, sive indirecte influentis.

XI. Dico tamen sexto: Aliquando potest contingere, quod sit aliquod homicidium voluntarium solum in causa respectu concausæ moralis, ita ut illud homicidium nec sit voluntarium in se ipso, nec casuale. Ista conclusio non aliter probatur, quam assignando casus in quibus hoc potest contingere. Primus casus fit, si præcipiens servo suo ut occidat aliquem, et non intendat dominus occisionem illam tamquam finem, nec tamquam medium, sed intendat alium finem, prævideat tamen ex aliis circumstantiis, quæ considerantur respectu illius servi, quod statim ad præceptum domini sequatur homicidium, tunc tale homicidium erit voluntarium in causa, et non in se ipso, quia moraliter certus est omni certitudine morali qui præcepit, quod in tali præcepto continetur homicidium ut in causa. Secundus casus, quo clarius hoc contingere potest, est respectu causæ moralis per accidens influentis, ut sunt non obstans, non manifestans. Nam si causa non ob-

stans non intendat homicidium, sed alium finem, et tamen prævidet, quod si obstaret necessario impediretur effectus homicidii, tunc homicidium subsecutum imputatur causæ non obstanti, tamquam voluntarium in causa, quia continetur illud in hoc, quod est non obstatisse dum tenebatur, et poterat obstare, et quia non obstitit secutum fuit necessario homicidium.

XII. Dico septimo: Si causæ istæ morales per accidens influentes intendant homicidium, et illud fuerit subsecutum, erit quidem voluntarium in se ipso quantumcumque per accidens influant: si vero homicidium non intendant, sed alium finem, et non sequatur necessario homicidium ex tali influxu morali erit homicidium casuale. Circa istam conclusionem supponimus, quod ut istæ causæ influant in effectum necessario præsupponitur, quod ex parte harum causarum adsit obligatio ex officio ad impediendum homicidium juxta ea, quæ dicuntur cum D. Thoma, 2-2, quæstione LXII, articulo septimo. Probatur igitur prior pars conclusionis manifeste ex dictis, nam tale homicidium est volitum ut finis, et sequitur de facto ex illo influxu morali; ergo est voluntarium in se ipso. Secunda pars conclusionis probatur, quoniam quando homicidium non est intentum, non est voluntarium in se, et quamdiu non sequitur necessario ex hoc quod quis non impediatur dum potest, et tenetur ex officio, non est voluntarium in causa; ergo relinquatur tale homicidium esse solum casuales, secundum juris dispositionem in ordine ad inducendam irregularitatem. Si tamen aliquando dubium fuerit, an causa moralis præstiterit influxum ad homicidium, necne; et an tunc incurrat irregularitatem, judicandum erit juxta dicta a

nobis disputatione præcedenti, articulo quarto.

XIII. Ad rationem dubitandi positam a principio respondetur, quod duplex influxus moralis potest considerari ex parte intellectus, et voluntatis circa homicidium. Alter in ordine ad culpam, in quantum voluntas fertur ad homicidium tamquam ad objectum volitum; alter vero quatenus intellectus, et voluntas media aliqua actione exteriori morali influunt in homicidium tamquam in effectum. Et quidem prior influxus non est influxus causæ homicidii, ac proinde nec sufficiens ad inducendam irregularitatem: secundus influxus est vere influxus causæ moralis, quæ veram habet causalitatem in effectum, quamvis moralem, et talis influxus sufficiens est ad inducendam irregularitatem: et de hoc influxu moralis causæ locuti sumus in isto articulo, et dicemus in sequentibus.

ARTICULUS IV.

Utrum ut quis incurrat irregularitatem homicidii adhibendo causam ad illud sit necessarium quod de facto homicidium subsequatur?

I. Partem negativam tenent aliqui auctores, quos refert Suarez tomo v, disput. XLIV, sect. II asserentes, quod qui causam dedit homicidii, illud exteriori opere intendendo, quamvis de facto non subsequatur, incurrit tamen irregularitatem. Quorum fundamenta infra adducenda sunt.

II. Dico tamen primo: Per solum actum interiorem voluntatis circa homicidium nondum in exteriorem actum explicatum, non incurritur irregularitas homicidii de facto. Ista conclusio est certissima, nec

de illa est controversia inter doctores. Et probatur, quia Ecclesia de facto nunquam iudicat de occultis; actus autem solum internus est pure, et per se occultus. Difficultas tamen est, an Ecclesia posset, si vellet propter solum actum internum inducere irregularitatem. Quam difficultatem quantum attinet ad censuram in communi disputat late Suarez disp. IV, sect. II, ubi tamquam longe probabilius sustinet partem negativam; quia tamen ipse existimat irregularitatem non esse censuram, ideo de irregularitate nihil determinat. Nos tamen censemus esse eandem rationem de irregularitate, quæ est censura, ac de aliis censuris, et dicimus non posse imponi ab Ecclesia propter actum mere internum; secus tamen probabiliter aliqui asserunt de irregularitate, quæ est canonicum impedimentum.

III. Dico secundo: Probabilius censeo, quod propter solum actum pure internum circa homicidium non potest Ecclesia imponere hanc irregularitatem, quæ est canonicum impedimentum. Probatur primo generali ratione, qua probari solet, quod Ecclesia non potest punire actum solum internum, quia talis actus non subditur potestati Ecclesiæ (potestati, inquam, coercitivæ, et directivæ, seu iudiciariæ in ordine ad communem gubernationem) ergo propter eandem rationem nequit Ecclesia inferre canonicum impedimentum irregularitatis propter actum pure internum. Secundo, probatur speciali ratione, quia canonicum impedimentum imponi potest propter indecentiam, secundum quam homicida conformari non potest in lenitate cum capite Christo; sed Ecclesia solum potest intendere hanc conformitatem ad Christum, quatenus caput est, secundum exteriorem mansuetudinem, nam secundum interiorem relinquitur conformatio ad illum reservata solum iudicio interno Dei: ergo Ecclesia non potest inducere tale canonicum impedimentum propter actum mere internum. Confirmatur, nam confirmatio interior ad Christum fit per gratiam, et virtutes, quarum actus intenduntur per præcepta naturalia, et supernaturalia. Ecclesia autem solum potest intendere aliquid per præcepta positiva; ergo non potest intendere illam conformationem internam.

IV. Dico tertio: Propter actum internum adhuc exterius explicatum quomodolibet circa homicidium, dum tamen illud de facto non sequatur, non incurritur irregularitas. Ista conclusio est communis doctrina inter doctores, et probari solet ex duplici capite juris, alterum ex capite In pœnis de regulis juris in sexto, ubi dicitur, quod in pœnis benignior interpretatio est adhibenda; ergo cum in jure dicatur, quod propter homicidium inducitur irregularitas, interpretandum est benigne de homicidio exterius de facto subsecuto. Alterum caput est in sexto, capite Perpetuum de electione, ubi dicitur, quod qui in aliqua electione indignum eligunt, nisi communis electio subsequatur facta pro indigno non privantur potestate eligendi. Sed tamen circa primum caput oportet advertere, quod nomine pœnæ ibi non solum intelligitur id, quod vere et proprie est pœna imposita propter culpam, qualis est irregularitas, quæ est censura; sed intelligitur quidquid in jure est odiosum, et eodem modo potest adaptari statutum in illo capite Perpetuum. Confirmatur, quoniam ut jam probavimus, irregularitas non est admittenda in jure, nisi sit in ipso jure expressa, sed non reperitur expressa nisi solum propter homicidium; ergo illo non

subsecuto non incurritur irregularitas, quia homicidium intentatum non est vere homicidium.

V. Dico quarto: Etiam si quis causam sufficientem exteriorem, imo efficacem homicidii dederit, si tamen illud de facto non sequatur, quamvis miraculose impediatur, nihilominus talis irregularitatem non incurrit. Hæc conclusio sequitur ex præcedenti; probatur tamen speciali ratione, quia adhuc posita tali causa ex se efficaci, de facto tamen non fuit causa, ad quam de facto sequeretur effectus; ergo cum irregularitas sit imposita in jure propter homicidium de facto subsecutum, et respectu illorum, qui sunt causa ad quam sequitur de facto, fit ut in casu nostræ conclusionis irregularitas non incurratur.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

VI. Arguitur primo contra nostram resolutionem ex capite de homicidio libro sexto, ubi decernitur, quod: « Quicumque mandaverit aliquem Christianum interfici per assassinum deponatur a dignitate, ordine, honore, officio, et beneficio etiamsi de facto forsitan mors non sequatur. » Per istam autem tam rigorosam depositionem videtur intelligi irregularitas, imo quamvis per talem depositionem non intelligeretur irregularitas, inde tamen sufficiens argumentum desumitur, quod si depositio, et aliæ censuræ inducuntur secundum jus propter delictum homicidii intentatum, adhuc non subsecutum, etiam irregularitas homicidii inducetur.

VII. Respondetur, quod in illo capite de homicidio non imponitur irregularitas, sed pœna depositionis ab ordine, officio, et beneficio, per quam depositionem nullatenus intelligitur irregularitas, cum hæc